

פרשת בא

(ע"פ הרב מרדכי קמינצקי)

“אל תשתגע”, אמר פילוסוף משנות השמונים, “תתנקם”. אינני בטוח אם מטרת עשר המכות הייתה נקמת הקב"ה באומה ששעבדה את עמו. קיימים בהחלט מקורות במדרש המקשרים את עשר המכות כעונש ישיר לפשעי המצרים כנגד העם היהודי. (תנא דבי אליהו, פרק ז') אם כן, אפשר להגיד שהעם היהודי השיג את נקמתו.

אולם, אין מקור במקרא שהם השתגעו. ובאמת, בכל פעם שמשה התייצב לפני פרעה, אירע משא ומתן שליו ומחושב. "שֶׁלַח אֶת עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי", הורה משה. כשפרעה סירב, עקשנותו נתקלה באיום ברור ומחושב "וְאִם מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח, הִנֵּה אֲנֹכִי עוֹשֶׂה לְךָ כֹךְ וְכך...". וככה זה היה פעם אחר פעם. לפעמים, המכה אירעה תיכף אחרי ההתראה, ולעיתים, המכה היגיעה בלי התראה בכלל. כשפרעה מצא את משה והסדיר את סוף המכה, הוא הפך את התחייבויותיו זמן קצר אחרי ההסכם. משה נהיה מתוסכל, אולי אפילו חסר סבלנות, אבל לא היה בו שום כעס, עד המכה האחרונה. ואז הוא לא רק התנקם, אלא הוא "השתגע". משה הזהיר את פרעה במילים של הקב"ה: "כֹּה אָמַר ה', פָּחַצְתָּ הַלֵּילָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם. וְיָמָּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם..." (שמות י"א, ד-ה). ולמרות שמשה פירט את הסתעפויות של המכה, הוא נתקל בתגובה אדישה. ובסופו של דבר, התורה מציינת "וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה בְּחָרִי אָף" (שמות י"א, ח). מדוע רק עכשיו התפרץ משה בכעס? האם הוא לא היה רגיל לפזיזות הקשוחה של שליט מצרים? מה הרגיז אותו יותר בפגישה האחרונה מאשר בכל הפגישות הקודמות?

הפיסיקאי הדגול אלברט איינשטיין הצליח להימלט מהתופת הנאצית, ומצא מקלט בארצות הברית. במלחמת העולם השנייה הוא כתב מכתב לנשיא רוזולט שיזם את המאמץ שהוביל ליצירת הפצצה האטומית הראשונה. תורת היחסות שלו היוותה גורם ראשוני בפיתוחה, ואיינשטיין היה מודע לכוחות ההרס שרעיונותיו היו מסוגלים לשחרר. כשאיינשטיין שמע ברדיו ביום 6 באוגוסט 1945 שפצצה אטומית הושלכה על הירושימה, הוא הגיב בדממה המומה. אחרי רגע של מחשבה קודרת, הוא מצא רק שתי מילים להביע את רגשותיו: "אוי וויי!"

הרב שמעון שוואב ז"ל מסביר שלמשה רבנו הייתה סבלנות כלפי פרעה, עד גבול מסוים. במשך כל חווית המכות, ההחלטות הנוקשות של המלך הפזיז גרמו להמון אי נוחות לעמו. אפילו כשיועציו התחננו ואמרו לו "עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, שֶׁלַּח אֶת הָאֲנָשִׁים, וְיַעֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם. הֲטָרָם תִּדַּע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם?", פרעה סירב. עקשנותו גרמה להבאת מכות הדבר,

השחין, הארבה והחושך, בנוסף למכות דם, צפרדע וכינים. כל המכאובים האלה היו מאוד לא נוחים, אבל לא קטלניים. אפילו מכת הברד הלוהט לא הזיקה למצרים יראי שמים, שיכלו למצוא מקלט ממנה.

למכה האחרונה, מכת בכורות, היו התוצאות ההרסניות ביותר. היא גרמה למותם של אלפי מצרים: "וה' הִכָּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מִבְּכֹר פְּרֹעֶה הַיֹּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ, עַד בְּכוֹר הַשָּׂבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר, וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה". ההרס היה כה עצום עד שהתורה אומרת: "וְהָיְתָה צִעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה, וְכָמְהוּ לֹא תִסָּף" (שמות י"א, ו). בכוחו של פרעה היה לעצור את ההרס הממשמש ובא, על ידי מילה אחת: "צאו!" אולם, הוא בחר להישאר איתן בסירובו, וגרם לנפילת עמו ולמותם של אלפי אנשים חפים מפשע. ההתנהגות הקשוחה והנמהרת הזאת עוררה את זעמו של משה שרחמנותו כלפי בעלי החיים הפשוטים ביותר זיכתה אותו להיות המנהיג של העם היהודי. הניגוד המוחלט שהציג יריבו הנקמני החריד אותו עד נקודת הזעם. התורה מצווה: "לֹא תִתְעַב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶצוֹ" (דברים כג, ח). גישתה של התורה כלפי אומה ששעבדה אותנו כל כך הרבה שנים, היא אפילו יותר רחמנית מאשר ראשי האומה עצמם. מנהיגים אכזריים המסיתים המון אנשים פשוטים ברחבי העולם לפעול בצורה של הרס עצמי מזכירים לנו את פרעה שהרס את משפחתו כדי לשמור על האגו שלו. כל זה מספיק כדי לגרום לכל אדם, אפילו לעניו מאוד מכל האדם על פני האדמה, ל"התפוצץ" מכעס. "אוי וויי!"